

Kinderen van ex-priesters

De vele priesteruittredingen in de jaren zestig en zeventig staan symbool voor de snelle veranderingen in de katholieke kerk en de gezagscrisis die volgde. Kinderen van oud-priesters aan het woord over hun ervaringen. Waarom legden hun vaders het ambt neer?

Mijn vader hing zijn toog aan de kapstok

tekst **Katja Kreukels**
illustratie **Fadi Nadrous**

Mijn vader was priester en trad in 1969 uit samen met 243 anderen. Hij geloofde niet meer in een opgelegde en inmiddels sterk verouderde religieuze moraal. Hij geloofde niet meer in het roomse kerkbestuur, dat ondanks de eeuwenoude geschiedenis in zijn ogen de weg kwijt was. Hij geloofde niet meer in een leven zonder liefdes- en levenspartner van vlees en bloed.

Tussen 1961 en 1970 zouden in Nederland in totaal 1026 ambtsdragers het ambt neerleggen. Vaak omdat ze in 'persoonlijke nood' verkeerden, in een geloofscrisis verweekeld waren of niet meer wensten te voldoen aan de celibaatsplicht. De meesten van hen trouwden, kregen kinderen, bouwden aan een nieuw leven.

Niet alleen mijn vader was priester. Onze vaders waren priester. Als zij niet waren uitgetreden, waren wij er nooit geweest. Hun keuze was ingrijpend. De roeping die de meesten hadden gevoeld, was existentieel. Je was zielzorger. 24 uur per dag. Het ambt verlaten, was niet simpelweg je baan opzeggen. De toog aan de kapstok hangen, betekende helemaal opnieuw beginnen, vaak tegen de stroom in.

Maar waar begon die onvrede en waarom was het zo massaal? Vaak wordt het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) gezien als de bron van alle veranderingen en de groeiende onrust in de kerk. Vóór het Tweede Vaticaans Concilie behoorde de priester immers nog tot de religieuze elite, diende hij de hiërarchische kerk en was hij de voltrekker van heilige riten. Na het concilie werd de priester steeds meer een gewoon mens, binnen een gemeenschap van andere gewone mensen. Hij keerde zijn gezicht naar de kerkgangers, preekte in de taal van het volk en moest herkenbaar zijn voor zijn medemens. Hij was minder het symbool van die bovennatuurlijke wereld. En hoe meer de priester een gewone sterveling werd, hoe meer hij zich ook zo ging gedragen.

Tekort aan liefde

De celibaatsverplichting begon voor veel jonge priesters te schuren. Ze voelden zich geïsoleerd, hunkerden naar intimiteit, liefde en een heel persoonlijke binding met een ander. In het beste geval was er sprake van een kunstmatig gezin samen met andere geestelijken. In het slechtste geval was je aan jezelf overgeleverd. Hoe kon je liefde prediken als jezelf een tekort aan liefde had? Opstandige priesters riepen op tot herbezinning. De moderne pastorale zorg had in hun ogen juist behoefte aan volwaardige, gehuwde priesters met wat levenservaring.

De ouders van de Vlaamse wetenschapsjournalist Koen Wauters hoopten ook vurig op de afschaffing van het celibaat. Zijn moeder An Verbeke zat bij de Zusters van de Heilige Jozef in Brugge en zijn vader Her-

man Wauters was pater in de norbertijnenabdij van Tongerlo. Zij was 29, hij 36 toen ze elkaar leerden kennen in 1967.

Er volgden bijna tweehonderd brieven die de basis vormen voor het boek *Mijn vader was priester, mijn moeder non* dat in 2021 uitkwam. Ze worstelden tussen hun loyaliteit aan de gemeenschap en hun groeiende genegenheid voor elkaar. Ze stelden hun keuze uit in de hoop dat het gehuwde priesterschap zou worden toegestaan. Het celibaat had volgens zijn vader veel menselijke problemen veroorzaakt. Pastoors die uit frustratie om twaalf uur dronken waren, een geheime relatie hadden. De maanden voor de beslissing waren ook heel zwaar geweest. Pater Wauters schrijft: 'Waarom verbiedt de Kerk het om te leven als een gezonde man? Waarom moet die keuze zo definitief zijn?'

Hun enige zoon vindt zijn ouders dapper. "Het was geen evidente keuze. Ze moesten bij nul beginnen, leren koken, solliciteren. Ze hadden geen huisraad en kregen bedroevend weinig geld mee. Mijn vader heeft nog altijd maar een half pensioen. Ze hadden wel het geluk dat er in die jaren zoveel economische vooruitgang was, waardoor je vrij snel vanuit het niets iets kon opbouwen."

Hoewel het even leek dat het eeuwenoude roomse instituut met de tijdgeest van de jaren zestig meeging, maakte een pauswisseling een einde aan die hoop. De vooruitstrevende Johannes XXIII werd na zijn dood in 1963 vervangen door Paulus VI, die moeite had met het hoge tempo. 'Hoeveel verscheidenheid kon de eenheid aan?', moest hij zich hebben afgevraagd. Kerkhistoricus

Karim Schelkens: "Deze paus heeft in Nederland slechte papieren, maar zijn zorg is ergens begrijpelijk. Hij wilde de ontbindende krachten bezweren en de wereldkerk samenhouden. Daar hoorde ook de behoudende minderheid toe."

Pastoraal Concilie

De gevreesde tweedeling kwam er toch, in ieder geval in het kleine gidsland waar de strijd om vernieuwing het hevigst gevoerd werd. Het unieke van de Nederlandse priesters was dat ze hun ontembare veranderingsdrift om wisten te zetten in daden. Er kwam een vervolg op de wereldwijde kerkvergadering in de vorm van het Pastoraal Concilie dat tussen 1968 en 1970 plaatsvond in het voormalige kleinseminarie in Noordwijkerhout. Hete hangijzers als het celibaat, geboorteregeling en de rol van de vrouw in de kerk stonden op de agenda. Nederland was even de proeftuin van de universele kerk of wilde dat in ieder geval zijn.

Niet alle jonge priesters wachtten het einde van deze discussie af. Ze zagen dat de conservatieve krachten in Rome weer aan invloed wonnen en wilden niet opnieuw gebukt gaan onder die formele structuur. De geest was uit de fles. Het aantal ambtsverlatingen van priesters en uittredingen van kloosterlingen nam enorm toe in de tweede helft van de jaren zestig. Tegelijkertijd daalde het aantal roepingen.

"Er was nog niet direct nood aan priesters, maar het was een onzekere tijd. Parochianen waren verdrietig dat hun herders weggingen. De priesters die bleven, werden gedwongen opnieuw de balans op te ma-

Rosan Coppes en haar vader.
FOTO FAMILIEALBUM ROSAN COPPES

Leonie Schrouff met
haar vader.
FOTO FAMILIEALBUM
LEONIE SCHROUFF

Koen Wauters met zijn
ouders.
FOTO FAMILIEALBUM KOEN
WAUTERS

ken”, zegt Gerard de Korte, bisschop van Den Bosch. “Veel uitgetreden priesters kwamen terecht in het maatschappelijk werk, de sociale sector, opbouwwerk. Daar lag hun hart. Ze wilden de wereld beter maken, maar daarvoor hoefde je niet in God te geloven en als je dan een meisje tegenkwam en verliefd werd, dan gaat het zoals het gaat. Het celibaat kan alleen maar gelukkig beleefd worden als die religieuze relatie, die band met God heel sterk is.”

Op 7 januari 1970, bij de vijfde plenaire zitting van het Pastoraal Concilie was het zover. De Nederlandse katholieken gingen officieel stemmen over de afschaffing van de verplichte koppeling tussen celibaat en ambtsbediening. Het was wereldnieuws. Van de 106 stemgerechtigden stemden 90 voor afschaffing, 6 tegen en 2 blanco. De 8 bisschoppen onthielden zich van stemming. Nederland trok zich daarmee niks aan van het gezag van de paus, die al in 1967 in de encycliek *Sacerdotalis Caelibatus* had laten vastleggen dat priesters die wilden trouwen, na de ambtsverlating of uittreding al hun bevoegdheden kwijtraakten.

Dolf Coppes was een van de progressieve priesters die niet op toestemming van Rome wachtte en in 1965 in het huwelijk trad en twee dochters kreeg. Rosan Coppes is de oudste: “Mijn moeder had er in het begin wel last van. Mensen gingen haar opbellen om te zeggen dat ze het slechtste van het slechtste was, omdat ze mijn vader had verleid. Als priester was hij bekend in die tijd. Hij organiseerde jongerendiensten en deed dagsluitingen voor de KRO op televisie. Mijn vader wilde vooruit met dingen, vond

echt dat de kerk moest veranderen en dacht ook lange tijd dat dat zou gebeuren. Dat dat niet ging, kon hij niet verkroppen.”

Dolf Coppes bleef op zoek naar nieuwe gemeenschappen. In 1966 richtte hij samen met dominee Klamer de telefonische hulpdienst Stichting Korrelatie op en later werd hij voorzitter en kamerlid van de Politieke Partij Radicale in de hoop structureel iets te doen aan menselijke nood. “Ik heb bewondering voor zijn progressieve idealen, maar ik zou nooit zo compromisloos kunnen zijn als hij. Je hebt er zoveel last van uiteindelijk. Als ik zijn oude bespiegelingen lees, denk ik ‘man, waarom ben je niet wat leukers gaan doen’. Zijn strijd hield nooit op. Zelfs een jaar voor zijn dood in 2000 schreef hij nog ingezonden brieven als er weer iets gebeurde in de kerk.”

Paus Paulus VI had het bij zijn ‘nee’ tegen

Talkshow ‘Onze vader was priester’

Op zaterdagochtend 23 april organiseren Museum Catharijneconvent en Tivoli Vredenburg samen met Katja Kreukels de talkshow ‘Onze vader was priester’. **Kinderen van uitgetreden priesters praten over hun ervaringen.** Ook is er aandacht voor het historische verhaal achter de massale priesteruittredingen. **De talkshow is gekoppeld aan de tentoonstelling Van God Los?** De onstuimige jaren zestig. **Aanmelden via www.tivoli.nl**

de afschaffing van het verplichte celibaat kunnen laten toen kardinaal Alfrink de uitkomst van de stemming in Rome kwam bespreken. Hij had het stof van zijn mantel kunnen afkloppen en verder kunnen trekken, maar in plaats daarvan pakte hij, zoals vaak geschreven is, de kromstaf als wapen. Hij benoemde de conservatieve kapelaan Simonis tot bisschop van Rotterdam in 1970 en twee jaar later Gijsen in Roermond. Dit zou het begin worden van een ommekeer. Schelkens: “Gijsen wantrouwde vernieuwende theologie, en leidde op de nieuwe seminarie-opleiding Rolduc priesters op met een bijna anti-intellectueel sentiment.”

Kampenstrijd

De Rolduc-bisschoppen hadden op den duur met hulp van Rome getalsmatig de sterkste inbreng in de Nederlandse bisschoppenconferentie, wat de kampenstrijd met de progressieve bewegingen versterkte in de jaren tachtig. Maar het steeds meer gesecculariseerde Nederland trok zich daar steeds minder van aan. De weerstand tegen uitgetreden priesters werd eind jaren zestig al minder. De reacties werden milder, neutraler, minder heftig.

Ook al werd het wel betreurd dat er zoveel goede krachten verloren waren gegaan voor de kerk. Niet in de laatste plaats bij de uitgetreden priesters zelf.

De enige route van voor naar achter het altaar was herintreden, zoals de vader van Leoni Schrouff dat deed bij de montfortanen. Leoni: “Mijn vader heeft altijd moeite gehad zijn geestelijke wereld en die van zijn gezin met elkaar te combineren. Na de ver-

schrikkingen die hij als missionaris in Belgisch Congo meemaakte in 1960 toen de rebellanten kwamen, had hij wat anders nodig dan geloof. Als kapelaan in Duitsland leerde hij mijn moeder kennen en werd verliefd.”

Joseph Schrouff verwachtte dat hij als getrouwde man zijn kerkelijke taken wel weer op kon pakken, maar dat bleef uit. Hij ging in Berlijn een hotel runnen samen met zijn echtgenote en zweeg over zijn vorige leven. “Ik wist wel dat hij priester was geweest, maar dat mocht ik niet vertellen op school. Hij schaamde zich. Dat hakte er bij mij wel in. Schaamt hij zich voor mij? Schaamt hij zich voor het leven dat hij gekozen heeft? Hij zei dan: ik heb mijn hele leven voor die baan gestudeerd en nu kan ik het niet zeggen, want ik ben het niet meer.”

Maar in zijn hart bleef hij montfortaan. “Op mijn twaalfde stierf mijn moeder en op mijn achttiende trad mijn vader weer opnieuw in bij zijn congregatie. Hij moest terug. Hij wilde iets betekenen voor anderen. Daar kon hij nuttig zijn. Hij heeft mijn zus nog kunnen trouwen en zijn kleinkinderen gedoopt. Voor mij als jongste was het moeilijker. Ik was er nog niet klaar voor en voelde me verlaten. Maar op zijn begrafenis besefte ik dat het goed was wat hij gedaan heeft. De hele kapel was bomvol mensen. Ik dacht: allemaal voor mijn vader? Dan moet hij wel indruk gemaakt hebben. Ik draag hem nog steeds bij me. In mijn jaszak bewaar ik zijn rozenkrans, met van die kraaltjes afgesletten van het vele bidden.”

Dit verhaal is mede mogelijk gemaakt door het Steunfonds Freelance Journalisten.